

Тетяна Ткаченко, д-р філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0003-4965-5107

e-mail: tkachenko.t@kibit.edu.ua

Київський інститут бізнесу та технологій, Київ

ФЕМІННИЙ ДИСКУРС ОЛЬГИ-ОЛЕКСАНДРИ ДУЧИМІНСЬКОЇ

Вступ. Проза Ольги-Олександри Дучимінської (1883–1988) становить багаторівневим яскравим і незанимким більшості здобутком української літератури зокрема та національної культури загалом. Освічена й активна жінка прагнула розкрити ество людини крізь призму почуттів та відчуттів, актуалізуючи домінуючи характеру і чинники рішень, дій. Художні тексти авторки сповнені гуманізму і любові до повноцінного життя навіть за драматичних або трагічних умов, коли варто лишатись Людиною попри все, щоб дати шанс прийдешньому поколінню виправити помилки сучасників.

Методи. У статті використано філологічний, біографічний та інтертекстуальний методи літературознавчого дослідження.

Результати. У творах Ольги-Олександри Дучимінської наявний виразний фемінний дискурс. Жінка виступає осердям історії, оскільки втілює вічні образи – Богоматері, Марії Магдалени, землі, України. Авторські знахідки в інтертекстуальному аспекті, влучних порівняннях, контрасті й паралелізмі формують цілісну галерею фемінних персонажів, якій відповідає текстова організація (фрагментарність, еліпси, ономаіопея, інтимізація тощо). Письменниця вдається до деталей, що виявляють внутрішні порухи героїнь і спонукають читача до чуттєвої активізації, емпатії, залученості в оповідь чи розповідь.

Висновки. Спадіцина Ольги-Олександрівни Дучимінської невелика через рясні життєві випробування. Значна частина творів назавжди втрачена – знищена окупантами, які цькували літню жінку до смерті. Однак справжня аристократка духу вистояла, зберігши свою сутність, висвітлену в кожному нарисі, оповіданні, замальовці, яким властивий виразний автобіографізм (спогади, сни, подорожні нотатки, щоденникові записи). Належне поцінування цієї Особистості, доробку і життя, залишається обов'язком не тільки українських літературознавців, але й нашої громадськості.

Ключові слова: фемінна статъ, інтимність, чуттєвість, контраст, автобіографізм, деталь, символ.

Вступ

Ім'я Ольги-Олександрри Дучимінської (Решетилевич), письменниці й критикині, журналістки та педагогині, перекладачки і журналістки, фольклористки й етнографині, учасниці феміністського руху та членкині ОУН (Ірма Остапівна), залишається маловідомим загалу, хоча її культурно-громадська діяльність і художня спадщина заслуговують на ретельний аналіз й актуалізацію, гідне поцінування та пошанування. Численні цькування, ув'язнення і лише посмертна реабілітація зумовили втрату значної частини доробку Ольги Василівни та появу досліджень тільки на початку 2000-х рр.

Метою статті є багаторівневий аналіз фемінних концептів у творчості письменниці (персонажі, символіка, художні зображально-виражальні засоби, виклад і текстова організація тощо).

Огляд літератури. На жаль, життєвий шлях і творчість Ольги Дучимінської досліджували здебільшого фрагментарно, публікуючи невеликі дописи у фаховій періодиці, енциклопедична стаття, стислі літературні портрети у збірниках, присвячених ОУН й УПА чи репресованим культурно-громадським діячам (Орест Гаврилів, Ірина Ханик, Дмитро Юсип, Оксана Івах, Михайло Борис, Володимир Качкан). Хоча доля цієї сильної Особистості варта уваги, бо загартовує, запевняє у необхідності боротись за найбільших трагедій, зберігати й захищати ество, аби протистояти шовінізму, брехні, злу. Доречно зауважити про досить ґрунтовні передмови й післямови Романа Горака та Євгена Барана до видань творів письменниці (1992, 2014 рр.), комплексну студію Володимира Пахомова "Творча спадщина Ольги Дучимінської" (2001).

Методи

У статті використано філологічний, біографічний та інтертекстуальний методи літературознавчого дослідження.

Результати

Прозова спадщина письменниці жанрово розмаїта, презентує проблематико-тематичний спектр, який охоплює особистий, національний та загальнолюдський рівні. Прикметно, що всім

текстам властивий автобіографізм, коли реципієнт вибудовує візію подій, образи, уявний діалог із персонажами й нараторкою завдяки реалістично висвітленим та впізнаваним характеристикам, розмовам і перипетіям. Звісно, жіночі образи відображені глибше, адже авторка висвітлювала колізії, переживання та питання крізь призму власного ества, почасти зіставляючи свої по-ї відчуття з героїнями творів. Тривалі й короткі зустрічі, робота і діяльність у різних місцевостях дарували яскраву палітру прототипів, утілених в унікальному мистецькому світі, що спонукає до рефлексії та дій. Тому фемінний дискурс є домінантою художнього доробку Ольги-Олександри Дучимінської.

Письменниця висвітлює три етапи дорослішання: дівчинка – дівчина – жінка. Відображаючи буття розмаїтих героїнь, у кожному віці вона підкреслює домінанти світовідчуття і самоусвідомлення, що часом стають визначальними протягом життя.

Щасливе дитинство й щемливі спогади зображено в замальовці "Родимий краю". Дві частини є показом-доказом причинно-наслідкового зв'язку між родинним затишком і еством людини. Люблячі батьки своїм прикладом надихають малечу бути патріотами України, постійно розвиватись, опанувати нові знання і навички не лише у матеріальному, але й духовному вимірі. Тож музичне мистецтво постає оптимальним синкретизмом задуму старшого покоління. Пісня, гра, рухи об'єднують рідних у вияві по-ї відчуттів. Ідилія наче спиняє мить, коли змовкає зачарований нею цвіркун, милуючись голосами-дзвіночками, зітханням гітари, щемливими струнами скрипки, які "обцілюють серця", надихаючи кожного. "Неминаюча картина" долучається до творення своєрідного "альбому" в душі, звідки виринають яскраві слухові й зорові образи, що засвідчує друга частина твору. Вечір-шанування 25-річчя Сидора Воробкевича перетворюється на дебют сімейного ансамблю. Потиск руки і поцілунок голівки – подяку ювіляра назавжди запам'ятає маленька виконавиця, бо спомин любові й шани виступатиме оберегом за будь-яких умов, а пісня про Батьківщину (любов до землі й народу) нагадуватиме про найважливіше – залишатись-бути "Антропосом" (людиною Духу).

Антитезою та доказом значення близьких у житті людини постає героїня нарису "Бідна Таня". Нараторка влучно актуалізує амбівалентність міркувань дівчинки, зумовлену антигуманним дорослим світом. З одного боку, звикла до чужих мала сирота задоволена щоденними клопотами, за які має дах і харчі. З другого боку, підсвідомо дитяча душа спрагла емоційного тепла. Тому найрадісніша зимовими вечорами, коли родина господарів у хаті гомонить і працює. Адже так на певний час відступає самотність. Це почуття виступає чільним у миті саморефлексій, викликаючи слухні риторичні питання про відсутність рідних. Порятунком є безмежна уява, що творить дива зі звичайної квасолі чи хмари. Тікаючи у примарні фантазії, Таня зберігає сутність, мимоволі сподіваючись на віднаходження чогось власного – альтернативи, про яку досі лише здогадується і жадає.

Самоідентичність представниць фемінної статі корелює стереотипність патріархального світу, в якому наперед визначено ролі.

Приреченість і примирення без вибору визначає буття молодої жінки з "Казки гірської річки". Оповідачка, захоплена красою природи, зненацька опиняється віч-на-віч із реаліями сьогодення, в якому людина змушена коритись чужій волі. Бажання фінансового забезпечення родини виправдовує рішення батька віддати п'ятнадцятирічну красуню за сімдесятип'ятирічного дідугана. Попри голос власного серця дівчина, вихована безумовним послухом, одружується і виконує жіночі обов'язки вже протягом десяти років, шануючи чоловіка. Випадкова зустріч для неї стає подихом свободи, оскільки може висловити все притлумлене й замовчуване – "сама від себе почути скаргу власного серця" (Дучимінська, 2014, 269). Та за хвилину героїня знову повернеться до звичного стану поважної дружини, ймовірно, нікому та ніколи більше не розкриє своєї душі.

Знаковим є художнє обрамлення розповіді подорожньої. Шум річки вплітається в розмову, залишаючись насамкінець єдиним супровідником нараторки. Навіть водна стихія також підпорядковується обставинам – руслу, по якому має текти. Проте призначення долі річці та дівчині доводить, що закономірна

і впорядкована гармонія природи (казка) різоче контрастує з абсурдною та руйнівною дисгармонією соціуму (антиказка).

Галерея жіночих портретів презентована у замальовках "В суді (з "Книги життя")", що містить автоалюзії.

Ошукана вагітна молода жінка (паралелі з "Одуреною" та "Зашуміли крила") прагне захистити власну гідність і майбутньої дитини завдяки закону. Вона протистоїть численним родичам впевненого в безкарності "легеня з гордою посмішкою", який швидко відмовився від обіцянок, уникаючи шлюбу, тим паче з нерівнею. Прикметно, що єдиним опертям для знесиленої героїні стає холодний мур: з одного боку, він підкреслює крижану бездушність людей, з другого боку, наче сковує чуття, примушуючи діяти раціонально, аби захистити себе.

Антиномічну пару вірній закоханій становлять молодички-зрадниці ("лудять очима"), чоловіки яких відповідають перед судовими чиновниками за побиття коханців. А стереотипність патріархального мислення вповні викрито й висміяно в позові на відьму-сусідку Еву, яка начебто має хвіст.

Знаково представлено історію Тимчихи (фігуруватиме у "Смерті Василька"), що наче обрамлює твір, вибудований із фрагментів-спостережень розповідачки. Спочатку жінка-свідок видається байдужою до справи й сусідів, але наприкінці розкривається чинник примарного відсторонення – втрата чоловіка. Вдову знемагає самотність, вона почувається чужою між колишніми знайомими, поринає у спогади, котрі видаються життям-днем, спілкуючись хіба що з пташками та померлим сльозами-"каміннями душі". Так, письменниця зауважує різочу статусну відмінність, коли жінка без чоловіка залишається на самоті зі своїми проблемами, відкинута громадою.

Ця думка стає лейтмотивом замальовки "Бабуся". Щоденна важка праця заради забезпеченої старості стає лише причиною хвороб, адже всі статки померлий чоловік заповів родичам, яким стара і вже немічна жінка ні до чого. Якщо вдень її супроводжує сонце, пташина і тварина, то безсонні ночі занурюють у страх та біль. Нікому непотрібна героїня сповідається оповідачці – рідкісній гості в напівзруйнованій оселі. Навіть спогади вимагають неабиякої сили через усвідомлення теперішньої дійсності, коли єдиним бажанням є піти "Богові на службу", до чоловіка.

Осібне місце посідають твори, героїні яких презентують колізії професійної реалізації. Співачка з однойменного нарису наче розплачується за талант-скарб тотальною самотністю ("заздрість долі"). Наскільки безмежна й повноцінна її пісня "суму та любові", настільки похмуре і знекровлене буття. Життя у музиці антитетичне буденному існуванню, протягом якого надії-"сонячні квіти" перетворюються на шелест осіннього листя. Тож Ольга-Олександра Дучимінська показує обидва боки слави: поклоніння юрби, яка не хоче і не здатна бачити справжню сутність кумира, та звичайні людські бажання-потреби мисткині, котра шукає споріднену душу.

До речі, "Співачку" присвячено відомій українці Ользі Кобилянській, яка, відбувшись як письменниця, також потерпала від самотності через нерозуміння оточенням її внутрішнього світу, прагнень і цілей.

Розрив між уявним та реальним у здійсненні планів уповні висвітлено в автобіографічній повісті "Весняні дні". Поринаючи у спогади, нараторка зображає власні перші кроки педагогічної діяльності, виокремлюючи етапи самоусвідомлення. Початковим є перехід від навчання до викладання, що готує до самостійності. Період не передбачає постійних відповідальних рішень і тривоги за інших, оскільки відбувається щоденне повторення дій без потреби імпровізувати, хоча з усталеним ритмом і зануренням у книжки. Направлення на перше місце роботи викликає суміш почуттів. Ентузіазм і захват молодості зіштовхується з імовірними проблемами, страхами й думками, які одночасно тривожать і бадьорять, адже "усього вчили, але "жити", властиво, ніхто не вчив" (Дучимінська, 2014, с. 195). Сум'яття додають нові умови й оточення. На щастя, когорта мудрої громади подарувала панні Ользі-Олександрі захист і впевненість у власних силах. Управителька, сім'я панотця, одинока бабця, навіть інспектор схвалили та підтримали старання гості, яка швидко стала членкинею великої сільської родини.

Надихаючи різновікових школярів опановувати знання і навички, нова вчителька щоразу вдячно згадує батька, який долучив її до світу книги, що забезпечує постійне самовдосконалення. Тож ініціює низку заходів, аби підвищити

культурний рівень, допомагає поза роботою сусідам, трактуючи свій фах у масштабах від особистого до народного, маючи за взірець найпершого Учителя – Христа. Вона "зживається" із селом, здобуваючи віру в себе та свою працю на користь українців, забуваючи про власні болі, сумніви, потреби, отримуючи навзаєм заслужену шану й любов. Тому щиро не розуміє намовляння Цесі знайти пару, вважаючи, що, по-перше, людина може бути самодостатньою без партнера, по-друге, особисті клопоти відволікають від головного громадського завдання, по-третє, гармонія полягає в єдності думок та пріоритетів.

Окреслюючи світ минулого, письменниця підкреслює неймовірну витривалість заради досягнення цілі, упевненість у подоланні перешкод і втілення будь-якої мети, цінування кожної миті, яку потрібно наповнити діями, упертий поступ молодості, котра позбувається страху помилки чи невдачі завдяки усвідомленню самоцінності й місії.

Ольга-Олександра Дучимінська залишає відкритий фінал, не вдаючись до трагічного продовження свого шляху, бо прагне довести важливість починань для подальшої духової стійкості, що виступає запорукою збереження власної сутності.

Найповніше представлено фемінну статтю кризь призму материнства, що має кілька репрезентантів.

Прагнення самореалізації в підсвідомому бажанні душі й тіла розкрито в оповіданні "Зашуміли крила". На перший погляд, осердям розповіді виступає "плохенький" Максим, який працює в бездітного багача Василя. Невдалі сватання зумовлюють "купівлю" нареченої, котра зрікається власних переконань через болісну зраду коханого. Катерина має цілком прогресивне бачення людини, яка має право самостійно визначати свій шлях, керуючи долею, переконана у паритетності статей, що не залежить від статків, статусу чи віку. Вона опирається рішенням рідні, яку цікавлять лише гроші ("Казка гірської річки"), впевнено будуючи своє майбутнє наполегливою працею разом із Миколою. Настя, котра впізнає в племінниці себе колишню, хай не настільки сміливу, прагне підтримати героїню. Проте вирішальної миті зрікається задуму, бо "така вже наша доля... Так нам в небесній книзі записано... Параграф такий!"

(Дучимінська, 1992, с. 91). Злам Катрі настає після відмови її обранця, який попри присяги визнав пріоритет фінансово-статусного показника. Виснажена заздалегідь програшною боротьбою та душевно знищена дівчина одружується з нелюбом, закриваючись від усіх у самоті й забутті. Виконуючи силоміць нав'язану роль, вона залишається вірною собі, зберігаючи чистоту ества і стаючи центром розповіді. Спустошеність викликає хворобу, яка змагається з інстинктом, що вривається зі світу природи й розриває герметичний простір героїні. Споглядаючи буянню рослин і квітів, молодиця поступово починає задрити любові тварин та птахів до нащадків, адже вони мають кого любити. Поклик материнства заповнює сутність Катерини, збуджуючи бажання дати нове життя, здатного стати сенсом власного. Та час, коли в неї "зашуміли крила", перетворюється на фатальний вирок через чоловіка. Домовленість Максима із паном про "позику" дружини, яка народить маля заради спільного багатства, збезчестить жадане та зломить мрію. Недаремно фінал твору і трагічної долі Катерини висвітлено в антитезі ("тверда рука конечності"): погибель героїні – шум крил.

Звичне материнство відображено в оповіданні "Різдвяна казка", де господиня справно виконує функцію берегині родини, очікуючи чоловіка й синів із війни. Її почуття підпорядковані сімейним колізіям: щаслива і впевнена за присутності голови, знесилена та зневірена, коли доводиться лише сподіватись без будь-яких повідомлень. Вона має дбати за невеличке господарство і виховувати дітей, що відповідає сталим вимогам соціуму: хлопчики – зброя, дівчинка – хатні клопоти. Тому її дочка також наслідує материн взірєць, терпляче визираючи коханого після бою та готуючись до весілля. Однак в осерді художнього тексту лунає різдвяна казка від стрічного українського військового, в якій згадано іншу представницю фемінної статі: "І велика, і багата, – ба, безталанна, мов багацька донька, що долі не має. Та прийде час і її долі. Визволимо її, і вона стане нарівні між другими" (Дучимінська, 1992, с. 24). Звісно, впізнаваний символічний образ України. Водночас лишається пасивною жінка, що чекає на допомогу чоловіків.

Якщо в попередньому тексті відображено родинний затишок, зокрема завдяки люблячій неньці, то в "Смерті Василька" показано псевдоматір. Висвітлюючи агонію-марення хлопця, нараторка підкреслює прагматизм рідних, які переймаються витратами на похорон. Показовою стає тризна, коли Петриха грає роль жалібниці, одночасно вирішуючи поточні господарські питання. Справжній материнський біль виказує Тимчиха, яка опікувалась хлопчиком у дитинстві, щиро вболівала за талановитого й чесного юнака, оплакує смерть і відкрито дорікає батькам. Недаремно лейтмотивом твору можна вважати слова Василька: "А однако вмирати страшно!.. – А ще страшніше жити!" (Дучимінська, 1992, с. 72). Байдушність найріднішої людини на правду перетворює життя на суцільне пекло, з якого вихід – забуття.

Самотнє материнство зображено в замальовці "По ранніх росах". Безтурботна дівчина разом із усміхненою ранковою природою контрастує з молодістю втомленою та передчасно постарілою жінкою, життя котрої зосереджено в символічних предметах у скриньці: серп і колиска. Перший підкреслює щоденну важку працю, другий визначає її мету. Ненька змушена брати дитину на поле, адже вбогого батька малечі все одно заберуть "шандарі". Прикметно, що вона не виказує обурень чи нарікань, журба помітна лише в рисах обличчя, навпаки, жінка вдячна за пережиту ласку-ніжність і подарунок долі. Дівчина сакралізує цю постать самотньої та сміливої матері, ладної на все заради немовляти. Недаремно серп ототожнено з ореолом, а неспроможність захистити й допомогти викликає сором як у випадкової подорожньої, так і в бездушного сонця.

Боротьба зі смертю заради дітей виступає лейтмотивом оповідання "Еті". Переслідувана окупантами жінка шукає порятунку, пригадуючи найяскравіші події свого життя. Прикметно, що на шляху вона зустрічає трьох представниць фемінної статі, які по-різному ставляться до втікачки, хоча об'єднані емоційною домінантою – щирим співчуттям. Львів'янка відмовляється допомогти, слушно вказуючи на небезпеку родини. Миттєві зміни обличчя викривають справжні чуття (блідне / червоніє). Селянка також уболіває за сім'ю, проте, розуміючи

фізичне безсилля, дає одяг і харчі. Знайома спочатку відрікається від приятельки, але душевний зв'язок та людяність перемагають раціональність і страх. Існування в ямі, зневіра, тривога, суїцидальні думки відступають перед образами синів. Саме "книга пам'яті" рятує від духовної загибелі, ятрить єство, яке мусить пробудити інстинкт самозбереження, відкинути забуття, заповнити мріями порожнечу та знову захотіти жити, прямуючи до мети – огорнути материнською любов'ю дітей, яких насправді вже нема. Еті хоче вірити у порятунок брата й чоловіка, однак насамперед сподівається, що рідна Волинь захистила її дітей. Вона має жити попри все, бо передусім потрібна двом найдорожчим створінням.

Знаковими постають художні знахідки, пов'язані з природою. Так, наявний константне бездушне сонце, проте дари навколишнього (трави, плоді дерева, ліси) виступають оберегами, гра коників і бджіл нагадує звучання скрипки сина, шепіт поля суголосний мелодії "зболілого" серця, натомість львівська хата тотожна стану господині з "вирваними очима" й "подряпанним лицем". Крім того, авторка порівнює жінку та сарну, гнану собаками, яких натравили люди, аби знищити цілий світ, тобто себе.

Принагідно варто зауважити про автобіографізм образу героїні. "У Святмиколаївському вечорі" Ольга-Олександра Дучимінська витворила сповідь самітниці, яка втратила родину, але продовжує існувати, чіпляючись за "фатаморгану". Сніспомини оживлюють дитячі усмішки й золотоволосі голівки у передчутті дива напередодні свята. Чудо виступає оманюілюзією в дійсності, адже насправді єство заповонила пуста з марними сподіваннями на Божу милість.

Єврейку Еті переслідували німецькі нацисти, українку Ольгу – радянські злочинці, оскільки обидва режими спрямовані на творення рабів, упокорених страхом, попри кількість неслухняних жертв.

Зневажене материнство і проблеми антигуманного соціуму розкрито в замальовці «Одурена (з циклу "Жіноче царство")». Зображуючи долю зраженої жінки, письменниця вкраплює власні міркування щодо подвійних стандартів соціуму й огидних

стереотипів, здатних принизити та знищити людину. Обидва чоловіки виявились меркантильними ошуканцями. Першого не спинала навіть шлюбна присяга і спільне горе (втрата дитини) через добровільно відданий родичам посаг, заради якого зробив пропозицію. Другий зіграв на жалощах до себе як полоненого, використавши героїню, адже упадав лише задля грошей, з якими також утік до шлюбної жінки. Герметичний простір лікарні, де щойно народилось маля, постає амбівалентним символом: тимчасовий притулок із безкоштовним забезпеченням базових потреб (харчі, догляд), осередок саморефлексії за довгі роки емоційних гойдалок буття, межа між двома світами – природа і суспільство. Недаремно чистота стихій та квітуча яскравість рослин протиставляються убогості людського бачення. "Така жінка" приречена на кпини, позбавлена захисту, гарантованого всім, її материнство і дитя чомусь від початку є брудними й не вартими доброти, поваги, затишку. Натомість батько позашлюбного сина упевнено крокує далі зі спокоєм та визнанням оточення, позбавлений страху кари чи осуду. Авторка залишає відкритий фінал, обриваючи розповідь візією неньки з дітям та суїцидальними думками на мосту, ставлячи реципієнтам риторичне питання про час, який потрібний на знищення стереотипів-криги.

Знекровлену втратою сина жінку зображено в нарисі "Мати". Виклад сповнений еліптичними конструкціями, які визначають постійний часовий перетин минулого й теперішнього. Чоловік не зміг витримати звістку про смерть єдиної дитини, але дружина, опанувавши себе, вирушила із березовим хрестом за своєю дитиною, щоб належно поховати найдорожче. Вона вважає, що пам'ятка з рідного дому, колись посаджене сином дерево, буде оберегом своєї землі, яка разом із матір'ю оплакує втрату, прагнучи віднайти загибле дитя. Висвітлюючи спогади жінки, письменниця лише кількома штрихами створює її портрет, але їх точність і чуттєва насиченість передають весь біль, стримуваний зовні (сніг – сльози на хресті й срібні струмочки-нитки на зморщенім обличчі). Прикметний час подорожі – напередодні "штукової" (Вербної) неділі, що поєднує страждання земної та небесної матерів.

Саме про Богоматір йдеться у "Великодній легенді". Авторка зосереджує увагу на рецепції розп'яття Ісуса навколишнім світом, укотре протиставляючи природу (лілея, бджола) й соціум. Перша допомагає та співчуває, другий цинічно довершує розпочате і спостерігає. Винятком є дивна дівчина у вишиваній сорочці, чії почуття суголосні материнським. Вона виступає алегоричним образом України: "Душу її заповнила велика любов до ідеї, за яку вмер Христос, і терпіння, яке мало принести [спасіння] і їй. І сьогодні над нею хрест і криваві сльози – але в душі в неї великі скарби: витривалість і віра в майбутнє, у воскресіння!" (Дучимінська, 1992, с. 12). Біль Божої Матері через самопожертву дитини заради людей ототожнено стражданню Батьківщини через навалу окупантів і втрату безлічі дочок та синів, але зі сподіваннями, що їхня усвідомлена звитяга й жертвовність здобудуть свободу і безпеку прийдешнім поколінням.

Дискусія і висновки

Фемінна галерея Ольги-Олександри Дучимінської багатобарвна й насичена деталями, які витворюють цілісний портрет героїнь та мозаїку чільних рис, перипетій, уявлень, мрій українського жіноцтва: "О, жінко! Благословенна весталко роду людського, жрекиня невгасаючого вогню продовження існування. Благословенна і недооцінена в роді людським" (Дучимінська, 1992, с. 58).

Письменниця виявляє спостережливість і емпатію, відображуючи кожний характер, завдяки чому реципієнт візуалізує вербальну правдиву картину, співпереживаючи, міркуючи, досліджуючи власне єство. Найбільше уваги авторка зосереджує на сільських постатях, оскільки послуговується враженнями та спогадами, здобутими протягом вчителювання у багатьох місцинах України. Вона підкреслює невдячну важку й щоденну працю, що перетворює молодих красунь на втомлених зморщених жінок, змушених існувати у незмінному колі, жнучи "чуже жито". Соціальне питання, прірва між багатими й бідними, унеможливує статусну зміну навіть прийдешнього покоління. Силу "твердині конечності" поглиблюють шовінізм та гендерні стереотипи ("правила людської злоби"), виправдані уявним "небесним законом". Від народження до смерті жіноцтво залежить від чоловіків, які вирішують усе – виховання, шлюб,

утримання, спадок. Вони зверхні та безкарні за моральні-етичні гріхи, утверджують суб'єктно-об'єктні стосунки в родині. Фемінна стать призвичаюється до ярма задля примарного комфорту. Лише поодинокі представниці наважуються іти проти течії, захищати власні переконання, мати свободу вибору та крашу за своїх попередниць і більшості сучасниць долю, долаючи перешкоди й пам'ятаючи поразки. Саме вони забезпечують легший поступ наступній генерації, показуючи шлях опертя і боротьби, актуалізуючи Антропоса – дух, а не тіло.

Доречно зазначити, що письменниця варіює образи. Так, материнство зображено в земному (відкинутому і прийнятому соціумом), небесному (Богоматір), алегоричному (Україна) та підсвідомому (прагнення дати нове життя задля обдарування його безмежною любов'ю) виявах. Власне фемінне втілене у буквальному (дівчинка, дівчина, жінка) та символічному вимірах (музика, природа (краплі, квіти, птахи), доля, пам'ять, Батьківщина), кожному з яких притаманні константні риси, як-от: чуттєва домінанта, відповідальність, нерозривний зв'язок із джерелом, сестринство, невербальна комунікація тощо.

Задля розкриття названих сенсових акцентів Ольга-Олександра Дучимінська вдається до авторських знахідок, які презентують унікальний стиль, а саме: виразний автобіографізм, осмислення почутого й побаченого крізь призму нараторки, яка долучає до рефлексії читацьку аудиторію, антитеза і паралелізм у бінарному висвітленні світу природи й соціуму, еліптичні конструкції, фрагментарна побудова, умовний хронотоп, інтимізований виклад. Але передусім її твори вирізняє щирість – доказ гартування українського єства, захищеного неймовірною духовою силою жінки, доля котрої вражаюче суголосна історії України: переживаючи втрати, зневагу, катування, заздрість, відроджуватись і перемагати, зберігаючи само-й етноідентичність як стрижень власного буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Борис, М. (2004). *Тягче: історія, спогади, світлини*. Таля.
Гаврилів, О. (2010). *"Вірю в силу духа...": статті, спогади, роздуми*. Посвіт.
Дучимінська, О. (2014). *Вибрані твори*. Супрун В. П.
Дучимінська, О. (1992). *Сумний Христос*. Каменярь.

- Качкан, В. (2011). *Пастори слова: українські письменники, вчені, громадські діячі зі священницьких родин*. Літопис-XX.
- Пахомов, В. (2001). *Творча спадщина Ольги Дучимінської*. Факел.
- Юсип, Д. (1998). *Корона і вінок терновий*. Сіверія.

REFERENCES

- Borys, M. (2004). *Tyapche: history, memories, photos*. Talia [in Ukrainian].
- Duchymynska, O. (2014). *Selected works*. Suprun V.P. [in Ukrainian].
- Duchymynska, O. (1992). *Sad Christ*. Kameniar [in Ukrainian].
- Gavryliv, O. (2010). *"I believe in the power of the spirit...": articles, memories, reflections*. Posvit [in Ukrainian].
- Kachkan, V. (2011). *Pastors of the word: Ukrainian writers, scientists, public figures from priestly families*. Litopys-XX [in Ukrainian].
- Pakhomov, V. (2001). *Creative legacy of Olga Duchymynska*. Fakel [in Ukrainian].
- Yusyp, D. (1998). *Crown and crown of thorns*. Siveriia [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії збірника: 24.07.24

Tetiana Tkachenko, DSc (Philol.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0003-4965-5107

e-mail: tkachenko.t@kibit.edu.ua

Kyiv Institute of Business and Technology, Kyiv, Ukraine

FEMININE DISCOURSE OF OLGA-OLEKSANDRA DUCHYMINSKA

Background. The prose of Olga-Olexandra Duchymynska (1883–1988) is a multi-level bright and unknown achievement of Ukrainian literature in particular and national culture in general. An educated and active woman sought to reveal the essence of a person through the prism of feelings and sensations, actualizing the dominant character and factors of decisions and actions. The author's artistic texts are full of humanism and love for a fulfilling life even under dramatic or tragic conditions, when it is worth remaining a Human being in spite of everything, in order to give the future generation a chance to correct the mistakes of contemporaries.

Methods. The article uses philological, biographical and intertextual methods of literary research.

The results. There is an expressive feminine discourse in the works of Olga-Olexandra Duchymynska. A woman is the heart of history, as she embodies eternal images – the Mother of God, Mary Magdalene, the earth, Ukraine. The author's discoveries in the intertextual aspect, apt comparisons, contrast and parallelism form a whole gallery of female characters, which corresponds to the textual organization (fragmentation, ellipses, onomatopoeia, intimation, etc.). The writer resorts to details that reveal the internal movements of the heroines and encourage the reader to sensuous activation, empathy, involvement in the story or narration.

Conclusions. The inheritance of Olga-Olexandrivna Duchymynska is small due to abundant life trials. A large part of the works was lost forever – destroyed by the occupiers who harassed the elderly woman to death. However, a true aristocrat

of the spirit persevered, preserving her essence, highlighted in every essay, story, sketch, which is characterized by expressive autobiography (memoirs, dreams, travel notes, diary entries). Proper appreciation of this personality, work and life remains the duty not only of Ukrainian literary experts, but also of our public.

Keywords: *female gender, intimacy, sensuality, contrast, autobiography, detail, symbol.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.